

Speciální číslo s příspěvky z konference
Válka v ekonomicko-filosofických souvislostech

Special issue with contributions from the conference
War in Economic and Philosophical Contexts

Soukromé armády: žoldáci, nebo bojovníci spravedlivé války?

PRIVATE MILITARIES: MERCENARIES, OR FIGHTERS OF A JUST WAR?

Tom Křížek¹

Abstrakt: Práce se zabývá problematikou privátních armád formou případové studie americké soukromé vojenské společnosti Blackwater a ruské soukromé vojenské společnosti Wagner Group. U obou společností jsou pokryty jejich vznik, operace a dopady činnosti. Cíle práce jsou: zhodnotit nasazení obou vojenských společností; zjistit, zda se jedná o efektivní nástroje státní moci; porovnat působení těchto organizací z hlediska loajality a morálky jejich příslušníků s Machiavelliho poznatky o válce; s ohledem na teorii spravedlivé války určit, jestli příslušníci těchto organizací lze identifikovat spíše jako žoldáky bojující pro vlastní obohacení, nebo bojovníky spravedlivé války.

Klíčová slova: Soukromá vojenská společnost, Blackwater, Wagner Group, Niccolò Machiavelli, Spravedlivá válka

Abstract: The thesis deals with the issue of private armies in the form of a case study of the American private military company Blackwater and the Russian private military company Wagner Group. For both companies, their formation, operations and impacts are covered. The objectives of the work are: to evaluate the deployment of both military companies; to find out whether they are effective instruments of state power; to compare the operation of these organizations in terms of loyalty and morale of their members with Machiavelli's knowledge about war; with regard to the just war theory, to determine whether the members of these organizations can be identified rather as mercenaries fighting for their own enrichment, or fighters of a just war.

Keywords: Private military company; Blackwater; Wagner Group; Niccolò Machiavelli; Just war

¹ Vysoká škola ekonomická v Praze, nám. W. Churchilla 1938/4 130 67 Praha 3, krit08@vse.cz. Realizace konference byla podpořena IGA VŠE, grantem IG502012, číslo projektu: 25/2022.

1 Úvod

Bleskové odtržení Krymu a Donbasu ruskými separatisty připomnělo světu, že válka nemusí znamenat jen velké, logisticky náročné operace. V dnešní realitě hybridních válek se z menších, profesionálních složek soukromých vojenských kontraktorů stala neopomenutelná hybná síla ozbrojených konfliktů. Soukromé vojenské společnosti (PMC) přerostly z poskytovatelů školení do společností schopných bojového nasazení kdekoliv na světě s nejmodernější dostupnou technikou. Některé z nich dokonce se schopností si technologie i samostatně vyvíjet a vyrábět.

Je užití soukromých vojenských společností pro státy vhodné, smysluplné a efektivní? Mohou se na soukromé vojenské společnosti státy spolehnout jako na loajální instrumenty jejich politiky? Je voják soukromé vojenské společnosti dostatečnou náhradou za vojáka konvenčních států organizovaných ozbrojených složek? Komu skutečně slouží ruská expediční skupina Wagner Group? A proč během nasazení amerických PMC v Iráku zemřelo tak velké množství civilistů?

2 Vymezení pojmu privátní armáda

V úvodu do práce je zapotřebí definovat pojem „privátní armáda“. První, co se laikovi v této souvislosti může vybavít, je profesionální ochranka mezinárodní korporace vyzbrojená tou nejmodernější technologií. Pokud navíc onen laik rád sleduje hollywoodské block-bustery operující na hranicích svých právních možností. Druhá možnost, která může připadnout na mysl, je seskupení žoldnéřů za třicetileté války bojující jen a pouze pro vlastní obohacení. V této práci se ale bude hovořit o privátních armádách především v souvislosti se soukromými vojenskými kontraktory, z angl. Private Military Contractor (PMC) a soukromými bezpečnostními společnostmi, z angl. Private Security Company (PSC). Sean McFate, autor publikace *The Modern Mercenary*, považuje PMC za podskupinu širšího pojmu PSC. Běžné funkce PSC jsou v zásadě výpomoc státním ozbrojeným složkám – od zásobování jídlem, úklidem a údržbou, dodávkami proviantu, přes analýzu informací a poskytování ochrany osob a objektů. Na druhou stranu PMC, které tvoří zlomek PSC, jsou „expediční podnikatelské subjekty specializující se na řešení konfliktů v zahraničí, které buď eliminují cíle samy, nebo k tomu školí ostatní“². PMC tvoří především bývalí příslušníci státních vojenských složek, často se mezi nimi najdou i bývalí členové speciální jednotek.

3 Blackwater

3.1 Reagan a normalizace soukromých vojenských společností

Když se Ronald Reagan v lednu roku 1981 stal prezidentem Spojených států, byla ekonomika světové velmoci číslo jedna ve velmi neblahé kondici. Historicky nejdelší období inflace v dějinách Spojených států amerických uštědřilo vládě v očích veřejnosti velký políček. Připočteme k tomu rostoucí rozmach Japonska jako výrobní mocnosti a světového technologického hubu, ostudné uzavření dvacet let trvající války ve Vietnamu a především ropný šok. Ten jednak stál za ekonomickými patáliemi celého světa a přerušil poválečné období prosperity, ale také jasně demonstroval, že Spojené státy americké (USA) si ve světové politice

² Sean McFate, *The modern mercenary: private armies and what they mean for world order* (New York: Oxford University Press, 2014), 21

nemohou diktovat, co se jim zlíbí. Reagan při své ustanovující řeči pronesl významný výrok: “In this present crisis, government is not the solution to our problem; government is the problem”, který předznamenal ústup od tzv. big governmentu a přechod k privatizaci dosud státních odvětví po mnoho následujících prezidenství. Tento fenomén, nazývaný také Reaganova revoluce, se setkal s velkým úspěchem u veřejnosti. Když se ale začalo mluvit i o privatizaci armády, veřejné mínění se otočilo a celou debatu obklopila velká vlna kontroverze. Velitelství armády spojených států tedy v reakci ujistilo veřejnost, že pokud bude nějaká privatizace probíhat, nebude se jednat o bojové jednotky, nýbrž a pouze o tzv. tail. Tento termín označuje podpůrné složky americké armády jako jsou logistika, catering, transport proviantu, vzdušná doprava, personál vyhrazený na údržbu či úklid.

3.2 PMC jako berlička pro větší zapojení síly v mezinárodní politice

Poté, co se v roce 1973 zrušila povinná vojenská služba, americká armáda přestala mít dostatek nebojového personálu na podporu tzv. toothu, neboli bojové složky armády. Reaganova rétorika tedy přišla jen vhod již existující poptávce po civilních složkách podporujících armádu. Dalším jasným argumentem pro privatizaci sektoru byl fakt, že při nasazení byl poměr mezi tailem a toothem zhruba šest ku čtyřem, tj. při domnělém zahraničním nasazení o síle 100 000 mužů, bylo zapotřebí bez využití PSC sehnat dalších 60 000 vojáků podpory. Celkově by se tak jednalo o 100 000 vojáků, na které by bylo potřeba schválení Kongresu (a tedy nepřímo i veřejnosti). Při privatizaci tailu PSC/PMC se ale ona žádost může smrsknout na pouhou velikost toothu tedy 40 000 mužů a žen. Nutno dodat, že množství nasazených příslušníků PSC nebylo nutno obsáhnout ve veřejně dostupných dokumentech týkajících se nasazení vojsk a také o ně vrchní velitel ozbrojených složek nemusel žádat Kongres. To se hodilo prezidentovi i velení ozbrojených sil, kterým to umožnilo snazší nasazení ozbrojených složek. Odvrácenou stranou této změny v koncepci americké armády se stala větší obhajitelnost použití síly jako prostředku mezinárodní politiky.

3.3 Založení

Jednou z nejznámějších PMC byla společnost Blackwater založená v roce 1996 Erikem Princem, bývalým členem elitních námořních jednotek SEAL. Původním cílem společnosti bylo školení příslušníků armády a dalších jednotek exekutivy Spojených států amerických. Když byl Prince na slyšení před vyšetřující komisí Kongresu Spojených států amerických popsal smysl společnosti takto: „Snažíme se dělat pro aparát národní bezpečnosti to samé, co udělal FedEx pro americkou poštu.“³

Největší rozmach PMC (nejen společnosti Blackwater) přišel s válkou v Iráku. Do roku 2006 tam bylo již okolo 100 000 příslušníků PMC a PSC (nejčastěji pracujících v logistice) zaměstnaných ve zhruba 170 společnostech. Početně zaměstnanci PMC a PSC a vojáci Spojených států amerických si během operace v Iráku početně víceméně odpovídali. Z těchto celkových 100 000 zaměstnanců PMC bylo zhruba 1500 operativců společnosti Blackwater, jejichž úkolem byla primárně ochrana armádních konvojů. Velmi proslulí jsou operativci Blackwateru kvůli ochraně Paula Bremera, amerického vedoucího Prozatímní koaliční správy, který po přechodnou dobu de facto vládl Iráku po vyhnání Saddáma Husajna ze země. Kvůli vysokému počtu ozbrojených incidentů a potyček, nepodřizování se autoritě armády Spojených

³ Committee On Oversight And Government Reform, *Activities Of The Committee On Oversight And Government Reform One Hundred Tenth Congress First And Second Sessions 2007–2008*, Henry A. Waxman, H.; Towns, E. et. al, Report 110–930 Washington, D.C.: House of Representatives, 2007. <https://www.congress.gov/110/crpt/hrpt930/CRPT-110hrpt930.pdf>.

států a omezeným možností pronásledování, se jeho ochrany začalo přezdívat Pretoriánská garda. Blackwater dále působil v Afghánistánu, Izraeli a Bosně a Hercegovině jako poskytovatel ochrany pro Kancelář diplomatické bezpečnosti USA. Společnost si kvůli své nechvalné proslulosti dokonce na několikrát změnila své jméno. V roce 2014 se Academi, nástupce společnosti Blackwater odkazující svým názvem na Platónskou akademii, spojila s Triple Canopy, aby vytvořila Constellis Holding.⁴

3.4 Technologie

Blackwater udržoval databázi více než 20 000 bývalých vojáků amerických konvenčních i speciálních sil a dalších příslušníků ozbrojených složek. Ti souhlasili, že v případě potřeby budou během velmi krátké doby připraveni k nasazení. Mimo to také Blackwater disponoval, a stále skrze linii pokračujících subjektů disponuje, největší soukromou vojenskou základnou na světě o velikosti 28 km².

Dceřiná společnost Blackwater Airships LLC navrhovala a vyráběla dálkově řízené průzkumné vzducholodě. Na vzducholodi byly přítomny průzkumné senzory a jiná informační a komunikační zařízení odesílající data operátorům na zemi. Mezi další letecké společnosti patřily Aviation Worldwide Services, Aviation a PAW. Ve flotile Blackwateru se tak nacházela osobní a nákladná letadla všeho druhu od dvouvtulových CASA C-212 Aviocar až po Boeing 767 nebo přes 30 helikoptér. Společnost PAW poskytovala přepravní služby pro Ústřední zpravodajskou službu (CIA) a dočkala se nasazení v Iráku, Afghánistánu, Pákistánu a Uzbekistánu.

Mimo vzducholodí Blackwater navrhl a vyráběl také vlastní bojové vozidlo pěchoty Grizzly Armored Personnel Carrier (APC). Tento přes dvacet tun vážící obrněný kolos se vyráběl ve třech podvozkových variantách a třech motorizacích, byl odolný proti kulometné palbě i nájezdu na nášlapné miny a byl vyzbrojen autonomní otočnou obrannou věží. Produkce se rozjela v roce 2007 v továrně Blackwater Armored Vehicle v Severní Karolíně. Nakonec ovšem byla produkce z důvodu nízkého zájmu ukončena.⁵

3.5 Blackwater business case

Po jedenáctém září se skokově zvýšila poptávka po bezpečnostních službách. Již během ledna 2002 Blackwater Security Consulting (BSC) dostal zakázku od CIA na poskytnutí 20 vysoce kvalifikovaných mužů pro potřeby ochrany velitelství CIA v Kábulu a jejích dalších zařízení napříč Afghánistánem. Od té doby se Blackwater začal přeorientoávat z čistého školitele profesionálů na poskytovatele operativců. Jeho operace byly velmi ziskové; operativce dostával od Blackwateru 600 USD na den, kdežto celková vyfakturovaná cena za operativce se vyšplhala až na 2000 USD na den. Původní spolupráce s CIA na 20 mužů nastartovala pro Blackwater byznys olbřímích rozměrů.⁶

Do května roku 2008 se kontrakty udělené PMC Blackwater ministerstvem obrany Spojených států amerických vyšplhaly na víc než 1 miliardu USD. Většina těchto výdajů přísluší tzv. no-

⁴ Committee On Oversight And Government Reform, *Memorandum October 1, 2007 Re: Additional Information about Blackwater USA*, Henry A. Waxman, T. Lantos, H. Towns, E. et. al., Washington, D.C.: Congress of the United States, 2007. <https://graphics8.nytimes.com/packages/pdf/national/20071001121609.pdf>.

⁵ Jeremy Scahill, *Blackwater: The Rise of the World's Most Powerful Mercenary Army Revised and Updated*, (New York: Bold Type Books, 2008), 451.

⁶ Scahill, *Blackwater: The Rise of the World's Most Powerful Mercenary Army Revised and Updated*, 221.

bid contracts, které je označením pro armádní kontrakty vypsané bez výběrového řízení. Ty jsou ve Spojených státech legální při splnění následujících podmínek: 1) Pouze jediná firma má zdroje, personál, produkt a expertizu potřebnou ke splnění úkolu, 2) urgentnost úkolu nenechává žádný čas pro výběrové řízení a vyjednávání o ceně, 3) potřeby mobilizace průmyslu vyžadují kontrakt bez výběrového řízení, 5) mezinárodní dohoda vyžaduje kontrakt bez výběrového řízení, 6) potřeby národní bezpečnosti vyžadují kontrakt bez výběrového řízení, 7) kontrakt bez výběrového řízení jasně vyhovuje veřejnému zájmu.

3.6 Kontroverze a kritika

3.6.1 PMC a bezpráví

V roce 2006 kontraktor Blackwateru usmrtil výstřelem příslušníka ochranky iráckého viceprezidenta Abdula Abdula Mahdiho. Člen ochranky podle vyšetřovatelů jen stál na své pozici před domem iráckého premiéra a žádným způsobem neohrožoval bezpečnost. Irácká vláda obvinila kontraktora z vraždy, navíc s důkazy, že byl v době vykonání činu pod vlivem alkoholu. Společnost Blackwater kontraktora propustila z důvodu konzumace alkoholu ve službě. Kontraktor během své služby nebyl pod americkou ani iráckou jurisdikcí, proto případ nebyl uzavřen⁷. Další špatné zprávy přišly o rok později, kdy v květnu 2007 kontraktoři Blackwateru spustili dvakrát během dvou dnů v Bagdádu otevřenou palbu. Situace vyústily až v přestřelku mezi personálem Blackwateru a ochrankou iráckého ministra vnitra. Blackwater incident zdůvodnil tím, že vozidlo, které se blížilo k check-pointu, jenž kontraktoři hlídali, odmítlo zastavit při signálu „stůj“.

3.6.2 Masakr na náměstí Nisour

Incident se stal 16. září 2007 na náměstí Nisour v Bagdádu. Ochranka konvoje ambasády USA tvořená zaměstnanci Blackwateru na náměstí zastřelila 17 lidí a dalších 20 postřelila. Při zpětném šetření nastal rozpor mezi výpověďmi zaměstnanců Blackwateru a závěry irácké strany. Blackwater tvrdil, že úmrtí nastaly v důsledku obrany konvoje, který byl napaden. Irácká vláda ovšem tvrzení odmítla s tím, že střelba nebyla vyprovokována. Americká vláda nakonec potvrdila, že vinu za incident nese Blackwater a vyjádřila lítost nad celou situací.⁸

Den po incidentu byla licence Blackwateru pro kontrakty na území Iráku zrušena iráckým ministerstvem vnitra. Zákaz ovšem trval jen po dobu vyšetřování případu a Blackwater tak v Iráku pracoval dál pro americkou vládu až do ledna 2009, než vstoupila v platnost americko-irácká dohoda o přítomnosti sil na území Iráku.

Nejednalo se ovšem o konec spolupráce s Blackwaterem, následujícího roku dostala společnost kontrakt od CIA ve výši 100 milionů USD. V témže roce také Blackwater zaplatil 42 milionů USD pokuty za porušení mezinárodní úmluvy proti pašování zbraní, o dva roky později platil znovu ve výši 7,5 milionu USD.⁹

⁷ Zdroj z roku 2013 uvádí, že případ nebyl uzavřen do konce roku 2012.

⁸ Saad Abedine, „Joint Iraqi-U.S. review begins in wake of Blackwater firefight“, *CNN*, October 7, 2007, <https://edition.cnn.com/2007/WORLD/meast/10/07/iraq.main/>.

⁹ Güncelleme Tarihi, „Iraq police evidence shows Blackwater guards fired unprovoked“, *World Bulletin*, March 1, 2007, <https://worldbulletin.dunyabulteni.net/archive/iraq-police-evidence-shows-blackwater-guards-fired-unprovoked-h11393.html>

3.6.3 Soudní dohra případu

24. září 2007 oznámilo irácké ministerstvo vnitra obžalování zaměstnanců Blackwateru, kteří byli součástí incidentu. Neposkytlo ovšem informace o tom, jak budou obžalování předvedeni před soud. 11. října 2007 Centrum pro ústavní práva, americká nezisková advokátní organizace, podala žalobu na Blackwater USA jménem zraněných a rodin tří ze sedmnácti zabitých Iráčanů. Příklad byl uzavřen o tři roky později blíže nespecifikovanou sumou peněz. Žaloba, která následovala, skončila v roce 2012 také blíže nespecifikovanou platbou ze strany obžalovaného poškozené straně.

Příklad dále rezonoval ve Spojených státech a vyústil až v *Military Extraterritorial Jurisdiction Act*, který všechny soukromé bezpečnostní kontraktory působící v Iráku a jiných bojových zónách učinil možným předmětem stíhání amerických soudů. Do té doby se na nich pravomoci amerických soudů nevztahovaly.¹⁰

Americké soudy následně obžalovaly pět amerických občanů, zaměstnanců Blackwateru, kteří se incidentu účastnili. Soudní řízení se od roku 2007 vleklo až do dnešních dnů. V roce 2015 federální soud odsoudil obžalovaného Nicholase Slattena na doživotí a zbylé tři (čtvrtý byl v roce 2013 zproštěn viny) odsoudila každého na 30 let. V roce 2019 byl Slatten znovu shledán vinným a odsouzen na doživotí. Dustin Heard, Evan Liberty a Paul Slough dostali zmírnění trestu z původních 30 na 15 let.

22. prosince 2020, necelý měsíc před koncem svého mandátu, udělil americký prezident Donald Trump všem čtyřem odsouzeným prezidentskou milost. Bílý dům rozhodnutí doprovodil komentářem, ve kterém vyzdvihl dlouhotrvající službu vlasti čtveřice obžalovaných armádních veteránů a silnou podporu veřejnosti pro jejich omilostnění.

3.6.4 Zpráva organizace Spojených Národů

V říjnu 2007 vydala organizace Spojených národů dvouletou zprávu, ve které se zabývala působením PMC na bojištích. Zpráva dospěla k tomu, že soukromí kontraktori, i když jejich funkcí měla být jen ochrana, prováděli vojenskou činnost. Podle zprávy je užití PMC „novou formou žoldnéřské aktivity“, které je nelegální podle mezinárodního práva. USA ovšem nejsou signatáři konvence o zákazu žoldnéřské činnosti, stejně jako nejsou signatáři konvence z roku 1949, ve které se výslovně zmiňuje identita žoldnéře. Žoldnéři jsou civilisté, kteří „mají přímou účast v nepřátelské akci“ a jsou „motivováni za účelem soukromého zisku.“¹¹

3.6.5 Předvolání před vyšetřovací komisí amerického Kongresu

V říjnu 2007 byl předvolán generální ředitel Blackwateru, Erik Prince, před vyšetřovací komisí Kongresu spojených států. Připustil, že mohl udělat víc pro potrestání svých zaměstnanců, než je jen propustit a neproplatit jim mzdu v plné výši. Na otázku, proč je nasazení kontraktora 6x dražší než nasazení příslušníka armády USA, opověděl, že kontraktori nevyžadují vládní výdaje na výcvik, vybavení, ošacení, ubytování a proviant. V návaznosti na slyšení Sněmovna reprezentantů schválila, že kontraktori PMC v bojových zónách se stanou předmětem armádní jurisdikce.

¹⁰ „House Passes Bill That Would Hike Penalties for U.S. Security Contractors in Iraq“, *Fox News*. January 13, 2015, <https://www.foxnews.com/story/house-passes-bill-that-would-hike-penalties-for-u-s-security-contractors-in-iraq>.

¹¹ International Committee of the Red Cross. *Protocols additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949*, Geneva: Article 47, p. 35. https://www.icrc.org/en/doc/assets/files/other/icrc_002_0321.pdf

4 Wagner Group

4.1 Wagnerova ouvertura

Wagner Group je ruská paramilitární organizace údajně založená Jevgenijem Prigožinem, ruským oligarchou blízkým Vladimirovi Putinovi. Kořeny Wagner Group můžeme hledat ve společnosti Antiterror-Orel, PSC registrované v ruském městě Orel v roce 2005. Její činností bylo především poskytovat nasmlouvanou ochranu ruským společnostem činným v Iráku. Klíčová je dceřiná společnost Antiterror-Orel Moran Security Group. Její hlavní činností bylo poskytování ochrany proti pirátům na ruských ropných tankerech, ochrana přístavů a ropných plošin. Jedním z hlavních klientů společnosti byla ruská státní společnost Sovcomflot, největší ruská společnost zabývající se lodní dopravou. Moran Security Group přestala v Rusku existovat v září 2014. Konec společnosti zdůvodnil její ředitel Boris Chikin tak, že kdyby Moran Security Group byla ruská společnost, nemohla by spolupracovat v Iráku s americkými a britskými jednotkami. Řešením byla registrace společnosti v Bagdádu, čímž mohla společnost ve své činnosti pokračovat. Společnost Moran vešla v širší známost incidentem v nigerijském Lagosu v roce 2012, při kterém bylo devět jejích zaměstnanců zatčeno. Důvodem zatčení byla přítomnost soukromých ozbrojených bezpečnostních složek na lodi, která je v rozporu s nigerijskou legislativou.¹² Díky iniciativě ruské ambasády byli zaměstnanci Moranu propuštěni na kauci. Během jara roku 2013 Moran Security Group vytvořila novou společnost Slavonic Corps se sídlem v Hong Kongu s Vadimem Gusevem v čele. Do té začala následně verbovat veterány z ruské armády. Do října téhož roku se jí podařilo získat pro své působení v Sýrii zhruba 260 mužů.¹³

4.1.1 Investigativa Novaye Gazety

Denisovi Korotkovi, investigativnímu novináři ruského média Novaya Gazeta, a jeho týmu se podařilo najít a zkontaktovat některé z najatých mužů. Ti zmiňovali, že po podepsání smlouvy byli seznámeni s podplukovníkem Federální služby bezpečnosti (FSB) a zároveň klíčovým člověkem ve společnosti Moran Vjacheslavem Kalašnikovem, následně se přesunuli z Moskvy do Petrohradu, kde podepsali další smlouvu slibující značný finanční obnos za jejich služby. Cesta je dále zavedla přes Bejrút do Damašku a poté na ruskou vojenskou základnu v Latakii. Tam byli rozřazeni mezi strážce a bojovníky a bylo jim řečeno, že mají smlouvu se Sýrskou vládou, která je ovšem schválena FSB a Ruskou vládou. Práce zpovídaných mužů byla ochrana a kontrola nad ropnými vrtly v regionu Deir-el-Zour, který v té době ohrožoval Islámský stát. Na základně obdrželi zbraně (údajně staré a neadekvátní k jejich misi). Po neúspěšné misi a stažení jednotek zpět do Homsu byli kontraktori posláni zpět do Ruska, kde si je vzala na starost FSB. Ta je vyslechla, vzala jim SIM karty z telefonů a následně je propustila. Koho si ovšem ponechala dále byli ředitel Slavonic Corps Vadim Gusev a Jevgenij Sidorov. Ti byli následně odsouzeni na tři roky za v Rusku ilegální žoldnéřskou činnost podle paragrafu 359 ruského trestního zákoníku. Důvodem jejich pronásledování vládou zůstává nejasný, ukazuje nicméně ochotu ruské vlády stíhat příslušníky vlastních PMC. Další část Rusů v Sýrii nadále působila a to s rozdílem, že pracovali pro společnost Zeitplus Consultancy Services, Ltd registrovanou na Kypru. V pracovním smlouvě měli uvedeno, že jejich náplní práce je humanitární pomoc rusky orientovaným sýrským občanům a sýrské vládě. Smlouva také

¹² Nigeria drops arms charges against 8 Russians, " Fox News, December 12, 2015, <https://www.foxnews.com/world/nigeria-drops-arms-charges-against-8-russians>.

¹³ Kimberly Marten, Russia's use of semi-state security forces: the case of the Wagner Group (Post-Soviet Affairs, 2019), 190.

naznačovala, že by zaměstnanci měli získat syrské občanství předtím, než se zapojí do boje. Vysvětlením byla snaha o vyhnutí se postihu ruského práva skrze již zmiňovaný paragraf 359 trestního zákoníku. Prezidentem společnosti byl Igor Tolstoshein, který se také objevuje na fotografiích rebelů z Donětsku a který ve svých internetových příspěvcích vybízel Rusy, aby za ním přišli bojovat do Donbasu za *Novorusko*¹⁴.¹⁵

4.1.2 Wagner na scéně

V roce 2014 vyklízí pole Slavonic Corps, aby ve stejný rok v Donbasu na východní Ukrajině povstala Wagner Group. V jejím čele stojí podplukovník ruských armádních rezerv, do roku 2013 velitel Specnazu druhé brigády Hlavní správy generálního štábu ozbrojených sil Ruské Federace (GRU) a bývalý zaměstnanec Moran Security Group Dimitrii Utkin. Utkinova vojenská přezdívka je Wagner (odtud také nejspíše název Wagner Group), kvůli jeho obdivu pro estetiku a ideologii Třetí Říše. Jeho vášeň potvrzují i svědectví o tom, že v bojích o Luhansk byl viděn v helmě ve stylu Wehrmachtu. Je držitelem čtyř ruských medailí za statečnost. 9. prosince 2016 se účastnil oslav Dne národních hrdinů po boku ruského prezidenta Vladimira Putina.¹⁶

4.2 Nasazení Wagner Group

4.2.1 Ukrajina

Wagner Group poprvé operoval na Krymu v rámci operace ruských speciálních jednotek s názvem Slušní lidé, kde vešli Wagnerovci ve známost jako „Zelení muži“ pro své neoznačené uniformy. Během operace Wagner Group údajně zlikvidovala velitele dvou proruských milic Alexandra Bednova a Alexeje Mozgovia a stála za zatčením velitele Oděské brigády Alexeje Fomičeva. Wagner Group tak sehrála roli ve snaze Moskvy konsolidovat kontrolu nad anektovaným územím.

Význam sehrála pomoc Wagner Group při bitvě u Debaltseve, která byla klíčovou pro spojení dvou povstaleckých center Luhansku a Donětsku a vytvoření komunikačního a zásobovacího mostu mezi povstalcí. Po jejich spojení se již ukrajinské armádě nepodařilo zvrátit vývoj války. Během bitvy byly zaznamenány značné ztráty na straně povstalců, žoldáků i ukrajinské armády. Po bitvě byli členové Wagner Group vyznamenáni posmrtně medailemi za statečnost. V roce 2018 byly zveřejněny audio nahrávky konverzace Utkina a velitele jednotky GRU Olega Ivannikova. Z nahrávky vyplývá, že Ivannikov dohlížel na aktivity Wagner Group i jednotek samozvané Luhanské lidové demokratické republiky.^{17;18}

Při ruské invazi na Ukrajinu v roce 2022 jsou znovu využity jednotky Wagner Group. Podle informací ukrajinské vlády se na začátku války na Ukrajině pohybovalo okolo 400 Wagnerovců přímo v Kyjevě s cílem zneškodnit prezidenta Zelenského a sesadit ukrajinskou vládu. Zdroj

¹⁴ Historické označení území na severním pobřeží Černého moře, které na konci 18. století dobyla, obsadila a poté i kolonizovala Ruská říše.

¹⁵ Marten, Russia's use of semi-state security forces: the case of the Wagner Group, 191.

¹⁶ Korotkov, Denis, „За Башара Асада - без флага, без Роди,“ Fontanka, October 22, 2015. <https://www.fontanka.ru/2015/10/22/144/>.

¹⁷ Korotkov, Denis, „Они сражались за Пальмиру,“ Fontanka, March 29, 2016. <https://www.fontanka.ru/2016/03/28/171/>.

¹⁸ Coynash, Hayla, „Russians admit to killing for money – Ukrainians or Syrians, as Russia demands,“ Kharkiv Human Rights Protection Group, September 18, 2017, <https://khpg.org/en/1503934771>.

také doplnil, že byli na Ukrajinu nasazeni ze Středoafričské republiky. O celkovém množství nasazených Wagnerovců na Ukrajině můžeme jen spekulovat, bývalý člen Wagneru pro britský deník Gabidullin pro *The Guardian* potvrdil, že celkový počet kontraktorů Wagneru může činit až 10 000 mužů. Lze tady předpokládat, že nemalá část z tohoto počtu bude na Ukrajině nasazena vzhledem k válečným nesnázím Ruska.¹⁹

4.2.2 Sýrie

Wagner Group se dočkal nasazení v Sýrii během října 2015 v rámci bojů o Palmýru v počtu až 2500 mužů. Na podzim roku 2015 se s ruskou vojenskou intervencí v Sýrii Wagner Group stahuje z Ukrajiny. Role žoldáků v Sýrii jako elitních jednotek bylo vést útok, být poradci v první linii, koordinátory jednotek a řídit vzdušnou podporu. Vojáci Wagneru zde byli ve dvou vlnách. V té první v roce 2016 jich zemřelo 32, v té druhé o rok později s horším vybavením a nedostatkem munice 60. Odhaduje se, že v rámci celého nasazení v Sýrii zemřelo mezi až 284 příslušníků skupiny. Podle bývalého Wagnerovce Gabidullina jsou to právě ruští žoldáci, kteří stáli za úspěchy Rusů v Sýrii, díky „speciálním schopnostem, které normální armády postrádají.“²⁰

Jednotky Wagner Group využívají ruskou techniku a výzbroj. V roce 2018 se dostalo na YouTube video z bitvy o Debaltseve, na kterém jsou příslušníci Wagner Group užívající nové ruské obrněné vozidlo BPM-97. Během působení v Sýrii zase unikly fotografie bojovníků Wagneru stojících u helikoptéry Mi-8 se stejným sériovým číslem jako má helikoptéra ve výzbroji ruské armády na syrské základně v Latakii. V Sýrii vojáci zprvu operovali s lepší sovětskou technikou. Jednalo se o tanky T-72, salvové raketomety BM-21 Grad nebo 122mm houfnice D-30. Ve druhé Palmýrské ofenzivě o rok později v roce 2017 už ale na žoldáky zbyly jen starší útočné pušky, tanky T-62 a zastaralé houfnice M-30.^{21;22}

V prosinci 2016 zprostředkoval ruský ministr energetiky Aleksandr Novak dohodu o společném záměru mezi ruskou firmou Evro Polis, sídlící na stejné adrese v Petrohradu jako jedna z firem Jevgenije Prigožina, a syrským ministerstvem energetiky. V dohodě se píše o „osvobození plynových a ropných polí, elektráren a jiné infrastruktury z rukou nepřátel režimu a jejich následnou ochranu“. Na oplátku má Evro Polis obdržet čtvrtinu produkce zmíněné ropné a plynové infrastruktury a kompenzace za vojenské výdaje během pětiletého horizontu.²³

7. února 2018 zaútočily syrské vládní síly s podporou Wagner Group na velitelství kurdských Syrských demokratických sil (SDF) v Deir al-Zor podporovaných Spojenými státy americkými. Útok se účastnilo okolo 500 vojáků tanky T-55 a T-72, houfnicemi a jinými raketovými systémy. Podle vyjádření Pentagonu byly na základně přítomni i američtí vojáci. Americká armáda proto odpověděla vzdušným útokem a dělostřelectvem. Výsledek čtyřhodinového odvetného útoku není jasný. Podle Pentagonu bylo zabito okolo 100 útočníků, agentura

¹⁹ Iqbal Nosheen and Sauer Pjotr, “The Wagner Group’s shadow mission in Ukraine,” *The Guardian*, March 15, 2022, <https://www.theguardian.com/news/audio/2022/mar/15/the-wagner-group-shadow-mission-ukraine-podcast>.

²⁰ Harding, Luke, “‘Mercenaries have skills armies lack’: former Wagner operative opens up,” *The Guardian*, February 10, 2022, <https://www.theguardian.com/world/2022/feb/10/marat-gabidullin-russian-mercenary-wagner>.

²¹ Zoria, Yuri, “New footage shows Russian PMC Wagner involved in crucial 2015 Debaltseve battle in Ukraine” Euromaidan Press, June 22, 2018, <http://euromaidanpress.com/2018/06/22/new-footage-shows-russian-pmc-wagner-involved-in-crucial-2015-debaltseve-battle-in-ukraine/>.

²² Korotkov, Denis, “What losses PMC Wagner suffered in Syria.” *Rusletter*, August 22, 2017. http://rusletter.com/articles/what_losses_pmc_wagner_suffered_in_syria.

²³ “Секретные армии Кремля,” *Belprauda*, January 19, 2018, <https://belprauda.com/sekretnye-armii-kremlya>.

Bloombergu uvádí až o 300 mrtvých, z velké části příslušníků Wagneru. Pentagon uvedl, že byl v kontaktu s ruským vojenským velitelstvím před, během i po útoku a byli Rusy ujištěni, že se na útoku žádní ruští občané nepodílejí. Podle uniklých dokumentů amerických zpravodajských služeb publikovaných listem The Washington Post ale během útoku probíhala komunikace mezi Prigožinem a Kremlem.^{24;25}

Je nejasné, proč ruské vojenské velitelství neinformovalo jednotky Wagner Group včas, aby se před vražedným americkým útokem stihly stáhnout. Možným vysvětlením je, že se Prigožinovi vojáci stali obětí „Putinova pohlavku“, který mohl přijít za větší než přípustnou míru jejich svévolnosti. Dalším vysvětlením může být snaha ruských vojenských velitelů „ukrojit si“ část z Prigožinova byznysu s ropnými poli omezením bojeschopnosti a územní kontroly Prigožinových sil v Sýrii.

4.2.3 Súdán

V listopadu 2017 ruský premiér Dmitrii Medvedev oznámil podpis smlouvy mezi Súdánskou vládou a ruskou soukromou společností M-Invest, ve které se jednalo o lokalizaci a následnou těžbu zlata na území Súdánu. Ruští investigativci zjistili personální průnik mezi nedávno založenou těžební společností M-Invest a jednou z Prigožinových vojenských cateringových společností, čímž došli k přesvědčení, že M-Invest je další z Prigožinových společností. Súdánský preident Omar al-Bashir také v tu dobu veřejně vyzdvihl výměnu vojenských specialistů s Ruskem, která má zajistit lepší přípravu a proškolení súdánských vojáků. V prosinci 2018 byli na videích z výcviku súdánské armády identifikováni členové Wagneru.²⁶

4.2.4 Středoafriická republika

V prosinci 2017 se ruské ministerstvo zahraniční zasadilo o výjimku u organizace Spojených národů ve věci zbraňového embarga uvaleného proti Středoafriické republice (SAR). Rusko díky ní mohlo začít posílat zbraně a také 170 „soukromých vojenských školitelů“ na podporu země. Expertní panel OSN potvrdil, že experti cvičí policii v boji s ruskými zbraněmi a poskytují ochranu nově zbudovaných ruským nemocnicím v SAR. Prigožinovy společnosti Lobaye Invest a Sewa Security již také údajně získaly právo na těžbu diamantů v SAR.^{27;28}

²⁴ Lockie, Alex, “A massive battle between US and Syrian pro-regime forces reportedly killed more than 200 Russians,” Insider, January 13, 2018.
<https://www.businessinsider.com/us-strikes-in-syria-reportedly-killed-russian-military-contractors-2018-2>.

²⁵ Nakashima Ellen, DeYoung Karen and Sly Liz, “Putin ally said to be in touch with Kremlin, Assad before his mercenaries attacked U.S. troops,” *The Washington Post*, February 22, 2018.
https://www.washingtonpost.com/world/national-security/putin-ally-said-to-be-in-touch-with-kremlin-assad-before-his-mercenaries-attacked-us-troops/2018/02/22/f4ef050c-1781-11e8-8b08-027a6ccb38eb_story.html.

²⁶ Torgasheva, Julia, “и золото Судана,” Medium, March 10, 2018.
<https://medium.com/@genline31626/суданская-золотая-лихорадка-дошла-до-россии-6e76b3b643f8>.

²⁷ Schreck, Carl, “What Are Russian Military Contractors Doing In The Central African Republic?” RFE/RL, August 1, 2018.
<https://www.rferl.org/a/explainer-what-russian-military-contractors-are-doing-in-central-african-republic/29405290.html>.

²⁸ Bouessel Charles and Sari Emre, “Pourquoi Vladimir Poutine avance ses pions en Centrafrique,” L’Obs, May 4, 2018.
<https://www.nouvelobs.com/monde/20180504.OBS6191/pourquoi-vladimir-poutine-avance-ses-pions-en-centrafrique.html>.

4.2.5 Libye

V listopadu 2018 se Prigožin objevil na videu publikovaném listem Novaya Gazeta, ve kterém se účastní setkání se zástupci ruského vojenského velitelství a Khalifem Haftarem, maršálem libyjské národní armády. Ta má pod svou kontrolou východní pobřeží Libye a je vyzyvatelem vlády uznávané mezinárodním společenstvím. Na nahrávce je Prigožin u vyjednávacího stolu vedle ruského ministra obrany Sergeje Šojgu. Nedávno nalezený tablet potvrzuje činnost ruských žoldáků, kteří jsou spojováni s Wagner Group, na území Libye. Jsou v něm i záznamy o instalování nášlapných min, díky čemuž máme důkazy o doložení válečných spáchaných Wagerovci.^{29;30}

4.3 Role Wagner Group

Role Wagner Group představuje velké specifikum, protože by se těžko hledala mocnost dosahu a schopností Ruska, která se v otázkách mezinárodní politiky opírá o společnost, jejíž aktivity představují podle vlastní legislativy nezákonnou činnost.

Z výsledků investigativy listu Novaya Gazeta je zřejmé, že Wagner Group není prostou soukromou vojenskou společností, která by o své zakázky vůči ruskému státu musela soutěžit. Minimálně část organizace této společnosti je v rukou agentů FSB. Z masakru americkými silami v Sýrii lze také usoudit, že údajný majitel Prigožin má oproti Kremlu jen omezenou kontrolu nad operacemi vlastní společnosti.

Role Wagneru se oproti Blackwateru odlišuje. I zde může figurovat snaha o snížení nákladů a mediální pozornosti (nasazení v Sýrii nebo během roku 2014 na Ukrajině), obecně se ale jedná o expediční jednotky bojující na bojištích, kam se Ruská armáda jinak nedostane. Je ovšem otázkou, do jaké míry ještě mezinárodní společenství klade rovnítko mezi Wagnerem a Ruskoem. Snazší mezinárodní nasazení těchto jednotek je ovšem velkou výhodou Wagneru oproti konvenčním ruským silám.

Válka na Ukrajině prozatím znamenala pro Rusko jeden neúspěch za druhým. Počátky neúspěchu leží již v charakteru do poslední chvíle utajované operace, který vyústil v to, že zahraniční rozvědky měly na začátku operace více informací než většina shromážděné ruské armády. Očividné to je ze zveřejněných svědectví zajatých ruských vojáků. V jejich výpovědích se opakuje, že o tom, že jsou skutečně na Ukrajině a cvičení již skončilo, nebyli informováni až do přímého střetu s ukrajinskými jednotkami. Tento chaos dále dokládá neschopnost ruské strany, i přes očekávanou technologickou převahu, zřídit kontrolu nad vzdušným prostorem měsíce po začátku války. Na vině je především špatná logistika a komunikace mezi pozemními silami, leteckými silami a ruským vojenským velitelstvím. Ani dvou set tisícová armáda nasazená na ukrajinské frontě tedy Rusům nestačí a právě chytré užití bojovníků proškolených syrským městským bojem a dalším mezinárodním nasazením by Rusku mohlo pomoci. Tiché infiltrace jednotek ukrajinské teritoriální obrany v chaosu prvních týdnů války, likvidace vysoce postavených ukrajinských vojenských představitelů přímo v ukrajinském týlu nebo atentát na samotného ukrajinského prezidenta Voldomyra Zelenského je pokusem o výčet činností zkušených bojovníků Wagneru, nad jejichž organizací a výcvikem mají dohled agenti FSB. Zmatená a složitě zásobovaná ruská armáda jim jejich podvratnou činnost jen usnadní.

²⁹ Andriukaitis, Lukas, "Putin At War: Prigožin Meets Libyan Military Officials," DFRLab – Medium, November 24, 2018, <https://medium.com/dfrlab/putinatwar-Prigožin-meets-libyan-military-officials-608ca4f2b98e>.

³⁰ Barabanov Ilya and Ibrahim Nader, "Wagner: Scale of Russian mercenary mission in Libya exposed," BBC, August 11, 2021, <https://www.bbc.com/news/world-africa-58009514>.

4.4 Konsekvence činnosti Wagner Group

Jedním z dopadů užívání Wagner Group je smazání rozdílů mezi státem iniciovanou vojenskou aktivitou v zahraničí a soukromou aktivitou ruských oligarchů jako je Prigožin. Ruskou politikou tak činí ještě nevyzpytatelnější a tím pádem i nebezpečnější.

Rusko si v řízení a koordinaci Wagner Group (a jeho přímých předchůdců) oblíbilo metodu cukru a biče. Sypalo cukr v podpoře státních zakázek pro Moran Group, „vysekalo“ jeho zaměstnance z Nigérie a pomohlo s vyjednáváním byznysu v Sýrii (naleziště ropy a plynu), Súdánu (těžba zlata a výcvik vládních složek), Středoafričké republice (těžba diamantů a výcvik) i Libyii (zprostředkování jednání s maršálem Haftarem pro Prigožina). Rusko také opakovaně vyznamenalo příslušníky jednotek Wagner Group a nechává je trénovat přímo vedle střediska ruské vojenské rozvědky GRU. Na druhou stranu ruské vedení neváhalo nechat ruské žoldáky na pospas americkým raketám.

Neuznání Wagner Group jako PMC registrované v Rusku a regulované ruským právem, které považuje žoldnéřskou aktivitu za trestný čin se tedy pro Rusko stalo vhodným instrumentem kontroly činnosti této organizace. Nevyhovující vedoucí v organizaci jako Sidorov a Gusev ze Slavonic Corps lze v případě potřeby perzekuovat trestním stíháním. Neposlušnému vedení pro změnu vědomě nedodat klíčové vojenské informace a nechat jeho věrné padnout a to v tichosti, bez vojenských soudů, odpovědnosti za úmrtí občanů vlastní země a nutnosti podat vysvětlení ruské veřejnosti. Další výhodu z oficiálního neuznání organizace sklízí oligarchové jako Prigožin, kteří zisky ze své žoldnéřské činnosti nemusejí danit.

Pro Rusko nebezpečným a nevýhodným důsledkem opírání se o podobné šedé struktury je ale paradoxně již zmiňovaná nižší čitelnost nasazení ruských sil. Z Ruska vytváří nedůvěryhodného, nepředvídatelného a všehoschopného aktéra mezinárodní politiky, který funguje na bázi korupčních a klientelistických struktur. Rusko se tak dobrovolně vzdává užší mezinárodní spolupráce se světovými mocnostmi. Místo toho, aby navazovalo strategická partnerství v mezinárodním společenství, je jeho politikou šikana a zneužívání slabších. To vše navíc na úkor vlastních občanů.

5 Žoldáci, kondotiéři a teorie spravedlivé války

5.1 Otázka loajality

Abychom mohli hodnotit vliv užití soukromých armád na Rusko a USA, je příhodné podívat se do historie. Různé formy námezdných ozbrojených složek se využívaly už od nepaměti, značné rozšíření a využití se jim ovšem naskytlo především během Italských válek. Ty otřásaly celým apeninským poloostrovem a definitivně ukončily období italského rozkvětu a prosperity zaznamenané během italské renesance.

Niccoló Machiavelli ve svém spisu *Vladař* vysvětluje úpadek Itálie ve prospěch španělských a rakouských Habsburků a Francie právě využíváním námezdných armád. Bohaté italské republiky, které měly v čele měšťanstvo bez vojenských zkušeností a velké množství kapitálu, společně s papežskými státy přestaly spoléhat na sílu vlastního vojska a dlouhodobě svůj osud svěřovaly kondotiérům. Ti sice měli zpočátku úspěch, ale jejich loajalita byla velmi vrtkavá. Pro ilustraci se hodí příběh kondotiéra Francesca Sforzy. Ten byl nejprve najat Milánany proti Benátčanům. V boji se osvědčil a Benátčany porazil. Díky své obratnosti ovšem po úspěšném boji vyjednal s poraženými Benátkami spojenectví a vytáhl tentokrát proti svému chlebodárce. Boj pro něj dopadl úspěšně a Milán si podrobil. Oslabené italské státy postupně začaly žádat cizí vladaře o pomoc. Intervencí se zhostily osmanská, francouzská i habsburská vojska.

Výslednicí těchto aktivit byla ztráta obchodního monopolu Benátek a Janova, porobení italského Severu a Jihu a zaostávání celé Itálie za ostatními mocnostmi.

V práci jsem zdokumentoval užití ruského Wagneru jako tichého a efektivního vykonavatele ruských zájmů. Složitá a neprůhledná struktura této organizace je pro Rusy výhodná pro možnost snadného zapření jejich aktivit a spojitosti s Kremlem. Na druhou stranu se ovšem může stát i dvousečnou zbraní; představme si paralelu s renesančním Francescou Sforzou. V Rusku již nevládne silná ruka Putinova, hledá se nástupce a země se nachází na křižovatce. V mezidobu jeden z oligarchů převezme kontrolu nad Wagnerem a jeho ozbrojenou moc začne využívat pro své osobní cíle. „Neexistující soukromá armáda“ s celosvětovou působností, armádním vybavením a profesionálními vojáky může způsobit rozsáhlé škody a destabilizovat celý stát. Manipulace Wagnerem ale nemusí přijít vnitřně z Ruska, převzít kontrolu může teoreticky i někdo ze zahraničí. Může se tedy ruská garnitura spoléhat na to, že bývalí či současní ruští vojáci pracující pro Wagner jsou loajální? Bojují ve jménu Ruska a přísahají mu věrnost, nebo je hlavním motivem finanční obohacení? Do jaké míry je pro Rusy rozumné se na Wagner spoléhat? Z informací plynoucích z investigativní práce listu Novaya Gazeta, který zde byl citován vyplývá, že odpověď je nejasná. Wagnerovci sice pracují za „značný finanční obnos“, zároveň se ale také akcentuje návaznost na orgány Kremlu, v jejichž zájmu je udržovat potřebnou ideologickou motivaci vojáků. Poté závisí jen na tom, je-li tato ideologická výchova spíše provládní (podporující současnou mocenskou strukturu v Kremlu), nebo obecně klade důraz na národní ideály a morálku.

U nástupce amerického Blackwateru spadajícího pod Constellis Holding je situace jiná. Organizační struktura je průhledná a provázanost se státem jako v případě Ruska není na místě. Americká armáda si také včas uvědomila rizika PMC spočívající právě v nedisciplinovanosti a neloajalitě a po jejím debaklu v Iráku bojové služby společnosti přestala využívat. Potenciální riziko je tedy oproti situaci v Rusku nižší.

5.2 Otázka morálních hodnot aneb výstup z masakru na náměstí Nisour

Niccoló Machiavelli ve svém spisu *Úvahy o vládnutí a o vojenství* zastává myšlenku, že nejdůležitější vlastností vojáka je jeho mravní hodnota. Bez této vlastnosti se z obránce státu sloužící k jeho slávě stává zabiják nectící bojovou morálku. Jako ideál vyzdvihuje poměry v Římské republice za dob, kdy vojačství nebylo trvalým řemeslem a bojovalo se jen z nezbytnosti a k větší slávě vlasti. „Bezpečně sedí na trůně jen ten, jehož poddaní jdou v případě potřeby dobrovolně do války, ale jakmile nastane mír, stejně rádi se vracejí domů“.³¹ Boj pro vlastní obohacení považuje za nečestný a kazící charakter. Rizikem pro stát jsou vojevůdci, kteří si z vojenství udělali řemeslo. To podle něj vedlo k rostoucí anarchii a postupnému rozpadu Říma.³²

I když lze namítat, že se Machiavelli obrací jen ke konkrétnímu příkladu Říma, důraz na morálku, mravní a hodnotový kompas vojáků je jedním z pilířů všech moderních armád. Události v Iráku, při kterých příslušníci PMC zabili desítky nevinných místních obyvatel a způsobily tak nejen ztráty na životech ale i citelnou ztrátu důvěryhodnosti armády USA, lze přisuzovat hodnotové a mravní nezpůsobilosti nasazených vojáků. Níže je přiložen přehled

³¹ Machiavelli, Niccolò, *Úvahy o vládnutí a o vojenství*, přel. Josef Hajný (Praha: Argo, 2001), 16.

³²Machiavelli. *Úvahy o vládnutí a o vojenství*, 13.

vybraných pravidel válečného úspěchu podle Machiavelliho a jejich srovnání s se skutečností v Iráku:³³

1. „Disciplínou zmůžeš ve válce víc než bezhlavou odvahou.“

Byla to nedisciplinovanost příslušníků Blackwateru a neexistence přímé komunikace s velením americké armády, která vedla k zbytečnému prolití životů (nejen nepřátel) na náměstí Nisour v Iráku.

2. „Odvaha a kázeň jsou důležitější než početní stav vojska, volba výhodného prostoru pro bitvu zas podstatnější než srdnatost mužstva.“

Vzhledem k tomu, jak velkou marži měl Blackwater z nasazení jediného vojáka³⁴, se nedá očekávat, že by Blackwater měl zájem limitovat počet nasazených. Nekázeň příslušníků Blackwateru vedla ke skandálním přestřelkám s ochrankou irácké vlády nebo zbytečným ozbrojeným incidentům v ulicích Bagdádu, které poškodily renomé amerických vojáků nasazených v zemi.

3. „Nikdy nesmíme začínat bitvu, když naši vojáci nevěří ve vítězství.“

Co je vítězstvím pro nájemného vojáka? Žoldák je z války živ. Není tedy v jeho zájmu to, aby konflikt, jehož je součástí, byl co nejdříve ukončen. Pokud navíc za své činy nenese trestní odpovědnost, tak jako příslušníci Blackwateru v Iráku, žoldáková představa o vítězství se může ještě více odchýlit od zájmu objednavatele jeho služeb. I tímto způsobem lze vysvětlit nevyprovokované útoky na náměstí Nisour, které stály život desítek nevinných lidí a eskalovaly již tak napjaté vztahy mezi místními a americkou prozatímní vládou.

4. „Poslušnost ve vojsku udržuj před bitvou přísností a tresty, za boje vyhlídkou na ocenění a odměnu.“

Žádný z vojáků PMC Blackwater zodpovědných za masakr na náměstí Nisour si za své zločiny neodpykal trest. Po usvědčení z vraždy člena ochranky iráckého premiéra čekal viníka pouze vyhazov z pracovního místa a neproplacení mzdy. Vytvořil se tak nebezpečně mírný precedens, který nedokáže podnítit další ve více odpovědném a morálním chování.

5.3 Žoldněř, nebo vlastenec?

Podle vojenského historika Yvona Garlanda je žoldněřem „profesionální voják, jehož chování je především diktováno nikoli jeho náležitostí k politickému společenství, nýbrž vnadidlem výdělku.“³⁵ Philippe Contamine jeho definici zlidšťuje: „žoldněř musí mít tyto vlastnosti: musí to být specialista, člověk bez vlasti a brát plat.“³⁶

Toto rozlišení je důležité, protože ve středověku bylo velmi časté, že rytíři a panoši pobírali od panovníka žold. Nejednalo se ovšem vždy o dostatečně vysokou částku, aby z něj mohli bojovníci vyžít a stali se tak profesionálními žoldněři. Bylo tak běžné, že se povolání ozbrojenci na místo bojů stěhovali s celými svými rodinami nebo ve velkých skupinách organizovaných

³³ Machiavelli, *Úvahy o vládnutí a o vojenství*, 71.

³⁴ Z dostupných informací víme, že Blackwater si za operativce fakturoval 2000 dolarů denně. Denní mzda operativce byla 600 dolarů. Lze tedy usoudit, že se i přes náklady spojené s nasazením operativce jednalo o rentabilní byznys. K stejnému závěru ostatně dospěla i komise amerického Kongresu.

³⁵ Yvon Garland, *La guerre dans l'Antiquité* (Paris: Nathan Université, 1972), 67.

³⁶ Philippe Contamine, *Válka ve středověku* (Praha: Argo, 2004), 120.

podle lén či krajů, čímž si i na místě udrželi příslušnost ke své sociální struktuře, a tak svou vlast neztratili. Rovněž např. nelze za žoldnéře považovat rytíře provázející svatého Ludvíka na jeho dvou křížových výpravách, během který za svou službu pobírali žold. V tomto konkrétním případě se uvádí, že jejich účast byla především v naději, že se jim dostane úplného odpuštění hříchů, žold tak pro ně představoval motivaci nižšího řádu. Navíc se jednalo o příslušníky téhož úzkého kruhu králových věrných, pro které význam společného vojenského tažení přesahoval výdělek při něm nashromážděný.

Tento historický kontext je nezbytný pro posouzení současného statutu Wagnerovců. Jedná se o specialisty? Nepochybně ano, jsou to vysloužilí a zkušení vojáci ruské armády. Pobírají plat? Ano, podle informací Novaye Gazety se jedná o násobky toho, co by si vydělali v ruské armádě. Jedná se ovšem o lidi bez vlasti?

Toto kritérium Wagnerovci nesplňují. Jsou to Rusové, organizovaní a najímaní příslušníky ruské státní tajné služby FSB, kteří v zajišťují klíčové cíle Kremlu. Lze tedy pochybovat o tom, že jejich loajalita není prověřována a zkoušena. V únoru 2022 britský Guardian vyzpovídal bývalého vedoucího jednoho z pěti oddílů Wagneru v Sýrii Marata Gabidullina. Ten v nedávné době publikoval svůj memoár *In the Same River Twice* o jeho působení ve Wagneru. Během rozhovoru zmínil, že to byl právě Wagner, který stál za úspěchy Ruska v Sýrii. Motivací pro zveřejnění jeho působení ve Wagneru byla pocta padlým kamarádům, jejichž osudy byly veřejnosti dosud tajeny ale i upozornění na potenciál Wagneru v kontextu ruské zahraniční politiky. Zdá se tedy, že Wagnerovci nejsou pouhými vysloužilci bojujícími pro vlastní obohacení. Jedná se i o ruské patrioty, pro které je služba ve Wagneru jedinou možností, jak prosazovat ruské zájmy na světových bojištích a získat tak společenské uznání.

Příslušníci amerického Blackwateru sdílí s jejich ruskými kolegy profesionalismus ve vojenském řemesle, za svou službu také pobírají plat, ale účast v Blackwateru pro ně není realizací vlastenecky motivovaného cíle. Žoldáci této společnosti pracovali především jako ozbrojená ochranka a vojenští specialisté, tj. ne jako řadoví vojáci, kteří jsou poslušni velení americké armády. S tou ani nesdíleli společné komunikační kanály. Možnost reprezentovat americké zájmy měli i v regulérní americké armádě, kde často také předtím působili, než je přilákala vidina většího finančního obohacení i uvolněnější pracovní morálky. Stejně jako zpráva OSN i tato práce je shledává jako žoldnéře.

5.4 Spravedlivá válka

Definice spravedlivé války procházela postupnými proměnami od starověku až po současnost. Podle svatého Augustina spravedlivá válka představuje napravení křivdy a je důsledkem hříchu. Ten, kdo spravedlivou válku právoplatně vyhlašuje je panovník, který svým konáním hřích napravuje a stává se tak bičem božím. Podle svatého Augustina je tedy spravedlivá válka reaktivním konfliktem, který vyhlašuje vladař pomazaný Boží autoritou. Během spravedlivé války podle Augustina nenesou vojáci zodpovědnost za své činy. Ta jde na bedra jejich panovníka.

Thomas Hobbes více sekulárním pohledem upravuje vstupní podmínky pro spravedlivou válku. Podle něj je stát se svým vládcem v čele legitimní autoritou pro vyhlášení války a to díky uzavření společenské smlouvy, která státu propůjčuje absolutní moc. Ono posvěcení konfliktu tedy nepochází od Boha, nýbrž z důvěry svěřené společností. Válka je součástí mezinárodních vztahů, které jsou podle Hobbse definovány nejistotami a silou.

Hegel konkretizuje, kdy má vládce záminku pro vedení války. Je to tehdy, když je zapotřebí bránit státní zájem. To je hlavní cílem každé vlády a jeho podobu určuje kolektivní zájem celé populace.

Alexandr Dugin, současný ruský filozof, identifikuje tento státní zájem jako obranu konzervativních hodnot a rozšíření současných hranic Ruska tak, aby pojala i další ruský mluvící země v okolí Ruska.³⁷ Nebezpečí ruského státního zájmu spatřuje v současném uspořádání světa. To vnímá jako unipolární s USA zaujímající roli světového diktátora. Hodnoty Západu, individualismus, liberální demokracii a kapitalismus, vnímá jako finální degradaci lidstva. Instrumentem šíření těchto hodnot je globalizace; forma ideologického, ekonomického a hodnotového imperialismu, která je „manifestací Velké parodie: království Antikrista.“³⁸ V protikladu k tomu stojí Euroasijské hnutí, jehož společný cíl je „zachránit odlišnou národu, kultur, vyznání, jazyků, hodnot a filosofických systémů.“³⁹ Svět je podle Dugina přirozeně multipolární a každá z jeho civilizací má vlastní, relativní pravdu.

Současné Rusko má ideologickou oporu ve svém nároku na spravedlivou válku vůči nepřátelskému neruskému světu, který brání jeho růstu. Alexandr Dugin je Kremlem vítán do veřejného prostoru, kde obhajuje ruské invaze na Ukrajinu a do Gruzie. Putina glorifikuje jako „nejdůležitější muže na světě“ a představuje jej jako vladaře vedoucí onu spravedlivou válku. S podporou na pomoc Kremlu přichází i Ruská ortodoxní církev v čele s patriarchou Kirilem, který ruské intervence obhajuje, kritizuje západní hodnoty a propaguje sjednocení ruský mluvícího obyvatelstva světa v rámci státem podporované doktríny „Ruský svět“. Kreml vidí hranice tohoto duchovního prostoru ještě dál; podle Putinova poradce Alexandra Surkova je Ruský svět tam, kde „si lidé cení ruské kultury, obávají se ruských zbraní a uznávají našeho Putina“.⁴⁰ Ruský svět vznikl původně jako snaha vyplnit ideologické prázdno po pádu Sovětského svazu (SSSR) a pokus o širší kulturní definice ruské identity. Postupem času se stal základem pro oficiální ideologii komunikovanou vládou a státními médii vymezující se proti expanzi Západu.

Rozmach Ruského světa zaznamenal ozbrojeném odtržení Krymu od Ukrajiny. Kreml začal organizovat povinná školení konzervatismu pro ruské úředníky z ministerstva vnitra a sociálních věcí i funkcionáře vládní strany Spojené Rusko. Na konferenci mládeže organizované na Krymu krátce po jeho anexi v bývalé rezidenci ruského cara Alexandra III. zaznělo z úst profesora Moskevské státní univerzity Borise Mezhueva to, že velkou volbou Ruska je „vybudovat se jako oddělená civilizace... nebo se stát konzervativním spasitelem Evropy.“⁴¹

Snaha komunikovat historickou výjimečnost Ruska zaznívá i v Putinových projevech:

“Máme obrovské morální právo: bránit naše postoje fundamentálním a trvalým způsobem... byla to naše země, která nabídla svobodu lidem celého světa.”⁴²

³⁷ Horvath, Robert, “Beware the rise of Russia's new imperialism,” *The Age*, August 21, 2008, <https://www.theage.com.au/politics/federal/beware-the-rise-of-russias-new-imperialism-20080820-3yw6.html?page=-1>.

³⁸ Dugin Alexandr, *Eurasian Mission: An Introduction to Neo-Eurasianism*, (Budapest: Arktos, 2014), 77

³⁹ Dugin, *Eurasian Mission: An Introduction to Neo-Eurasianism*, 29.

⁴⁰ Budraitskis, Ilja, “Zrození a smrt „ruského světa“: dějiny konceptu,” *A2larm*, July 14, 2022, <https://a2larm.cz/2022/07/zrozeni-a-smrt-ruskeho-sveta-dejiny-konceptu/>.

⁴¹ Eltchaninoff, Michel, *Inside the Mind of Vladimir Putin* (London: Oxford University Press, 2018), 2.

⁴² Putin, Vladimir, “Address by the President of the Russian Federation,” (speech, Moscow, February 21, 2022), Official Internet Resources of President of Russia, <http://en.kremlin.ru/events/president/news/67828/videos>.

„My všichni víme, že to, že máme na naší straně pravdu a spravedlnost, nás činí skutečně silnými.“⁴³

Putin o dekadenci Západu v projevu po invazi na Ukrajinu:

„Západ, který jednou skutečně deklaroval principy demokracie, svobody slova, pluralismu a respektu k jiným názorům, nyní degeneruje v pravý opak: totalitarianismus.“⁴⁴

„Start naší speciální operace znamená radikální trhlinu ve světovém řádu vedeném Spojenými státy. Jsme na začátku přechodu od liberálně-globalistického amerického egoismu ke skutečně multipolárnímu světu.“⁴⁵

Pokud se vrátíme zpět k definicím spravedlivé války, zjistíme, že její styčné komponenty byly obsaženy. Hříchem protiruského Západu je snaha o unipolární globalistický světový řád, který omezuje Rusko, potlačuje tradiční hodnoty a degeneruje v totalitarianismus. Napravení křivdy má přinést vladař pomazaný Boží autoritou, Vladimir Vladimirovič Putin, který má před západní dekadencí spasit celý ruský svět, zmařit revoltu proti odklonu od tradičních hodnot a zrušit hegemonii atlanticismu.

Nasazení soukromých jednotek Wagner Group nelze podle Contaminovy definice žoldnéřství vnímat jako žoldnéřské. Jednotky sice pobírají za svou službu žold, ale zahraniční operace bez účasti konvenčních ozbrojených složek Ruské federace (Slušní lidé na Krymu v roce 2014 a nasazení v Lybii) jsou pro ně často jediným způsobem, jak přispět Putinově svaté válce proti západní civilizaci. Z toho důvodu Wagnerovci nejsou „vojáci bez vlasti“, ale specialisté, kteří pobírají peníze za svou účast ve svaté válce. Podobně jako středověcí rytíři účastníci se křížových výprav.

6 Závěr

Práce dochází k poznání, že užití soukromých vojenských společností může být krátkodobě efektivní, dlouhodobě je ale spoléhání se na námezdné ozbrojené složky riskantní.

V případě Blackwateru lze konstatovat, že poskytnuté služby touto PMC byly často dražší než použití vlastních vojenských složek, složitější z hlediska koordinace složek armády Spojených států amerických a škodlivé pro vztahy mezi Spojenými státy a Irákem. Příslušníci PMC Blackwater byli vyhodnoceni jako neloajální a nemorální žoldáci bojující jen pro vlastní obohacení.

U Wagner Group práce dochází ke zjištění, že nelze s určitostí stanovit, je-li tato PMC soukromou společností, nebo státem řízenou utajenou odnoží ruské armády. Nejspíš se jedná o kombinaci obojího. Využívání Wagner Group je pro Rusko efektivní, během svého nasazení se tato PMC ukázala jako spolehlivý, mezinárodně aplikovatelný instrument ruské moci, od kterého se lze úspěšně distancovat na vnitrostátní i mezinárodní scéně. Práce dochází ke zjištění, že příslušníci PMC Wagner Group nejsou bojovníky bojující pouze pro vlastní obohacení, ale jedná se o bojovníky spravedlivé války.

⁴³ Putin, Vladimir, „Address by the President of the Russian Federation, “ (speech, Moscow, February 24, 2022), Official Internet Resources of President of Russia, <http://en.kremlin.ru/events/president/news/67843>.

⁴⁴ Putin, Vladimir, „Putin: if West want to beat us on the battlefield, let them try,“ (speech, Moscow, July 7, 2022), Global News, <https://youtu.be/QE25i5k5eWs>.

⁴⁵ Putin, Vladimir, „Putin: if West want to beat us on the battlefield, let them try,“

Seznam použitých zdrojů

Odborné publikace

- Contamine, Philippe. *Válka ve středověku*. Translated by Josef Hajný. Praha: Argo, 2004.
- Dugin, Alexandr. *Eurasian Mission: An Introduction to Neo-Eurasianism*. Budapest: Arktos, 2014.
- Eltchaninoff, Michel. *Inside the Mind of Vladimir Putin*. London: Oxford University Press, 2018.
- Garland, Yvon. *La guerre dans l'Antiquité*. Paris: Nathan Université, 1972.
- International Committee of the Red Cross. *Protocols additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949*, Geneva: Article 47, p. 35. https://www.icrc.org/en/doc/assets/files/other/icrc_002_0321.pdf.
- Kimberly, Marten. „Russia’s use of semi-state security forces: the case of the Wagner Group“, *Post-Soviet Affairs* (2019), 35:3, 181-204, <https://doi.org/10.1080/1060586X.2019.1591142>.
- Machiavelli, Niccolò. *Úvahy o vládnutí a o vojenství*. Translated by Josef Hajný. Praha: Argo, 2001.
- Machiavelli, Niccolò. *Vladař*. Translated by Jiří Žák. Praha: XYZ, 2021.
- Mcfate, Sean. *The modern mercenary: private armies and what they mean for world order*. New York: Oxford University Press, 2014.
- Scahill, Jeremy. *Blackwater: The Rise of the World's Most Powerful Mercenary Army Revised and Updated*. New York: Bold Type Books, 2008.

Internetové zdroje

- “House Passes Bill That Would Hike Penalties for U.S. Security Contractors in Iraq.” *Fox News*. January 13, 2015. <https://www.foxnews.com/story/house-passes-bill-that-would-hike-penalties-for-u-s-security-contractors-in-iraq>.
- “Nigeria drops arms charges against 8 Russians.” *Fox News*, December 12, 2015. <https://www.foxnews.com/world/nigeria-drops-arms-charges-against-8-russians>.
- “Дугин хочет с помощью Путина прояснить свой статус в МГУ.” *BBC News Russian Service*, June 30, 2014. https://www.bbc.com/russian/russia/2014/06/140630_dugin_msu_university_dismissal.
- “Секретные армии Кремля.” *Belprauda*, January 19, 2018. <https://belprauda.com/sekretnye-armii-kremlya>.
- Andriukaitis, Lukas. “Putin At War: Prigožin Meets Libyan Military Officials.” *DFRLab – Medium*, November 24, 2018. <https://medium.com/dfrlab/putinatwar-Prigožin-meets-libyan-military-officials-608ca4f2b98e>.
- Barabanov, Ilya and Ibrahim, Nader. “Wagner: Scale of Russian mercenary mission in Libya exposed.” *BBC*, August 11, 2021. <https://www.bbc.com/news/world-africa-58009514>.
- Bouessel Charles and Sari Emre. “Pourquoi Vladimir Poutine avance ses pions en Centrafrique.” *L’Obs*, May 4, 2018. <https://www.nouvelobs.com/monde/20180504.OBS6191/pourquoi-vladimir-poutine-avance-ses-pions-en-centrafrique.html>.
- Budraitskis, Ilja. “Zrození a smrt „ruského světa“: dějiny konceptu.” *A2larm*, July 14, 2022. <https://a2larm.cz/022/07/zrozeni-a-smrt-ruskeho-sveta-dejiny-konceptu/>.
- Committee On Oversight And Government Reform, *Activities Of The Committee On Oversight And Government Reform One Hundred Tenth Congress First And Second Sessions 2007–2008*, Henry A. Waxman, H.; Towns, E. et. al, Report 110–930, Washington, D.C.: House of Representatives, 2007. Union Calendar. <https://www.congress.gov/110/crpt/hrpt930/CRPT-110hrpt930.pdf>.
- Committee On Oversight And Government Reform, *Memorandum October 1, 2007 Re: Additional Information about Blackwater USA*, Henry A. Waxman, T. Lantos, H. Towns, E. et. al., Washington, D.C.: Congress of the United States, 2007. <https://graphics8.nytimes.com/packages/pdf/national/20071001121609.pdf>.
- Coynash, Hayla. “Russians admit to killing for money – Ukrainians or Syrians, as Russia demands.” *Kharkiv Human Rights Protection Group*, September 18, 2017. <https://khpg.org/en/1503934771>.

- Güncelleme Tarihi.”Iraq police evidence shows Blackwater guards fired unprovoked.“ *World Bulletin*, March 1, 2007. <https://worldbulletin.dunyabulteni.net/archive/iraq-police-evidence-shows-blackwater-guards-fired-unprovoked-h11393.html>.
- Harding, Luke. “ ‘Mercenaries have skills armies lack’: former Wagner operative opens up“. *The Guardian*, February 10, 2022. <https://www.theguardian.com/world/2022/feb/10/marat-gabidullin-russian-mercenary-wagner>
- Horvath, Robert. “Beware the rise of Russia's new imperialism.“ August 21, 2008. <https://www.theage.com.au/politics/federal/beware-the-rise-of-russias-new-imperialism-20080820-3yw6.html?page=-1>.
- Iqbal, Nosheen and Sauer, Pjotr. “The Wagner Group’s shadow mission in Ukraine.” *The Guardian*, March 15, 2022. <https://www.theguardian.com/news/audio/2022/mar/15/the-wagner-group-shadow-mission-ukraine-podcast>.
- Korotkov, Denis. “What losses PMC Wagner suffered in Syria.“ *Rusletter*, August 22, 2017. http://rusletter.com/articles/what_losses_pmc_wagner_suffered_in_syria.
- Korotkov, Denis. “За Башара Асада – без флага, без Родины.“ *Fontanka*, October 22, 2015. <https://www.fontanka.ru/2015/10/22/144/>.
- Korotkov, Denis. “Они сражались за Пальмиру.“ *Fontanka*, March 29, 2016. <https://www.fontanka.ru/2016/03/28/171/>.
- Lockie, Alex. “A massive battle between US and Syrian pro-regime forces reportedly killed more than 200 Russians.” *Insider*, January 13, 2018. <https://www.businessinsider.com/us-strikes-in-syria-reportedly-killed-russian-military-contractors-2018-2>.
- Nakashima Ellen, DeYoung Karen and Sly Liz. “Putin ally said to be in touch with Kremlin, Assad before his mercenaries attacked U.S. troops.” *The Washington Post*, February 22, 2018. https://www.washingtonpost.com/world/national-security/putin-ally-said-to-be-in-touch-with-kremlin-assad-before-his-mercenaries-attacked-us-troops/2018/02/22/f4ef050c-1781-11e8-8b08-027a6ccb38eb_story.html.
- Putin, Vladimir. “Address by the President of the Russian Federation.“ Speech, Moscow, February 21, 2022. Official Internet Resources of President of Russia. <http://en.kremlin.ru/events/president/news/67828/videos>.
- Putin, Vladimir. “Address by the President of the Russian Federation.“ Speech, Moscow, February 24, 2022. Official Internet Resources of President of Russia. <http://en.kremlin.ru/events/president/news/67843>.
- Putin, Vladimir. “Putin: if West want to beat us on the battlefield, let them try.“ Speech, Moscow, July 7, 2022. Global News. <https://youtu.be/QE25i5k5eWs>.
- Rana, Manveen. “Volodymyr Zelensky: Russian mercenaries ordered to kill Ukraine’s president.” *The Times*, February 28, 2022. <https://www.thetimes.co.uk/article/volodymyr-zelensky-russian-mercenaries-ordered-to-kill-ukraine-president-cvcksh79d>.
- Saad Abedine. “Joint Iraqi-U.S. review begins in wake of Blackwater firefight.“ *CNN*, October 7, 2007. <https://edition.cnn.com/2007/WORLD/meast/10/07/iraq.main/>.
- Schreck, Carl. “What Are Russian Military Contractors Doing In The Central African Republic?” *RFE/RL*, August 1, 2018. <https://www.rferl.org/a/explainer-what-russian-military-contractors-are-doing-in-central-african-republic/29405290.html>.
- Torgasheva, Julia. “и золото Судана.“ *Medium*, March 10, 2018. <https://medium.com/@genline31626/суданская-золотая-лихорадка-дошла-до-россии-6e76b3b643f8>.
- Zoria, Yuri. “New footage shows Russian PMC Wagner involved in crucial 2015 Debaltseve battle in Ukraine.” *Euromaidan Press*, June 22, 2018. <http://euromaidanpress.com/2018/06/22/new-footage-shows-russian-pmc-wagner-involved-in-crucial-2015-debaltseve-battle-in-ukraine/>.